

Tema, problemstilling, hensikt, forskningsspørsmål, hypotese og mål – hva er hva?

Denne korte artikkelen har til hensikt å tydeliggjøre skillene, men også sammenhengene mellom tema, problemstilling, forskningsspørsmål, hypotese, hensikt og mål.

Edith Roth Gjevjon

Instituttleder og redaktør
Lovisenberg diakonale høgskole og Sykepleien Forskning

Akademisk skriving

Forskningsartikler

Sykepleien Forskning 2019 14 (79024) (e-79024)
DOI: 10.4220/Sykepleief.2019.79024

Studenter skriver akademiske tekster i utdanningen. Derfor må de kunne argumentere for valg av tema og fremgangsmåte gjennom å formulere en problemstilling. Studenter skal også lære å vurdere forfatteres argumenter i vitenskapelige tekster. Målet med artikkelen er å tydeliggjøre de ulike begrepene, slik at studentene kan formulere problemstilling og hensikt i sine egne skriftlige arbeider.

Bachelorstudenter utfører ikke forskning, men de trenger å forstå hvordan kunnskap produseres gjennom å kunne lese og vurdere forskningsartikler. Forskningens prinsipper handler om systematikk, metodikk, åpenhet, pålitelighet og etterprøvbarehet (1). En forskningsartikkel skal vise hvordan forskeren har gått frem for å få de resultatene som beskrives, men vel så viktig er det å argumentere for hvorfor forskningen ble gjennomført.

I en forskningsartikkel skal leseren kunne se en logisk sammenheng mellom problemstilling, hensikt, forskningsspørsmål, metode, resultater, diskusjon og konklusjon (2). Leseren skal forstå hvordan forskeren har gått frem, og hvorfor forskningen ble gjennomført. Slik kan man også vurdere forskningens kvalitet.

Som redaktør, fagfellebedømmer av nasjonale og internasjonale forskningsartikler, sakkyndig og studentveileder ser jeg at mange – fra sykepleiere med doktorgrad til bachelorstudenter – sliter med å formulere en problemstilling. Under overskriften «problemstilling» formuleres ofte et spørsmål.

«Det er ikke alltid forskningsspørsmålene henger logisk sammen med problemstilling, hensikt og mål.»

Denne typen problemstilling har støtte i lærebøker om metode og oppgaveskriving (3, 4), som er pensum i mange norske sykepleierutdanninger når de skal skrive bacheloroppgaven. Sykepleierutdanningen er en akademisk utdanning som skal danne grunnlag for videre studier på master- og ph.d.-nivå. Av den grunn er det å lære at en problemstilling er utformet som et enkelt spørsmål, ikke i samsvar med det akademiske nivået som kreves.

De fleste klarer å formulere forskningsspørsmål, men det er ikke alltid forskningsspørsmålene henger logisk sammen med problemstilling, hensikt og mål. Det kan være vanskelig å skille mellom hensikt og mål. Det er egentlig ikke så rart at mange opplever disse begrepene som forvirrende.

Noen ganger inneholder forskningsartikler alle begrepene, andre ganger bare noen av dem – mest vanlig er kanskje hensikt og forskningsspørsmål. Andre artikler formulerer kun en hensikt. Hva man må, bør eller kan ha med av disse begrepene, styres ofte av tidsskriftets forfatterveiledning, men ikke alltid.

Grensene mellom begrepene kan fremstå som utydelige og sammenvevde. Metodebokforfatterne Polit og Beck har gjort et godt forsøk på å skille begrepene, beskrive forskjellene og synliggjøre sammenhengene (1, kapittel 4).

Tema

Forskere søker å løse et problem eller finne svar på ett eller flere spørsmål. All forskning starter med at man finner et tema av interesse. Ideene bak forskning bygger ofte på den enkelte forskerens faglige interesser og ekspertise, men tematikkene innenfor disse områdene kan være mange og komplekse.

Valg av tema kan for eksempel være basert på en undring eller et ønske om forbedring som man har med seg etter lang erfaring som kliniker, lærer eller leder.

Et eksempel på et tema kan være: *Dokumentasjon av hjemmesykepleie*

Sykepleiedokumentasjon har vist seg å være mangelfull, særlig der dokumentasjonssystemet kun er tilrettelagt for fritekst og kronologisk struktur. I innlednings- og bakgrunnskapittelet bør man ha gjort rede for hensikten med dokumentasjon, myndighetskrav og -anbefalinger samt forskning om dokumentasjon generelt og i hjemmesykepleiekonteksten spesielt.

Problemstilling

En problemstilling forklarer behovet for studien gjennom å utvikle en argumentasjonsrekke. Problemstillingen bør inneholde følgende (ikke nødvendigvis i kronologisk rekkefølge): a) problemet (hva, for hva eller hvem), b) kontekst og situasjon (hvor, hva, hvem), c) hva problemets omfang er, d) mulige konsekvenser (for hva eller hvem) og e) antyde et forslag til løsning på problemet (hva trenger vi å vite og/eller gjøre).

Noen ganger formuleres en problemstilling uten at forfatteren sier det i klartekst ved å lage en egen overskrift som forteller at det er en problemstilling. En problemstilling kan være et avsnitt eller en del av et avsnitt som avrunder bakgrunnskapittelet og danner en logisk overgang til hensikt og forskningsspørsmål.

Her er et eksempel på en problemstilling:

Dokumentasjon av hjemmesykepleie fremstår som ustrukturert og vanskelig tilgjengelig. Dokumentasjonen skrives i fritekst, som gir store rom for tolkning av meningsinnhold. Lite tilgjengelig informasjon av lav kvalitet og med rom for tolkning truer pasientsikkerheten og kvaliteten og vanskeliggjør forsvarlig sykepleieutøvelse. Det er behov for å teste standardisert sykepleieterminologi for dokumentasjon av hjemmesykepleie som kan sikre informasjonstilgjengelighet, forbedre dokumentasjonens kvalitet og legge til rette for forsvarlig sykepleieutøvelse.

Hensikt

Etter problemstillingen skal hensikten med studien presiseres. Hva var det forskerne ønsket å gjøre? Var det å avdekke noe, utforske noe, beskrive noe, sammenlikne noe eller teste noe? Hensikten peker altså på studien og hvorfor forskerne gjennomførte den.

Hensikten skal henge logisk sammen med introduksjon og bakgrunn, men særlig med problemstillingen og være en naturlig forlengelse av den. Hensikten gir samtidig føringer for hvilke(n) forskningsmetode(r) som benyttes.

Her er et eksempel på en hensikt:

Hensikten med studien var a) å teste bruk av sykepleieterminologien Internasjonal klassifikasjon av sykepleiepraksis (ICNP) i hjemmesykepleien og b) sammenlikne ICNP-dokumentasjonens kvalitet og tilgjengelighet med kvaliteten og tilgjengeligheten på dokumentasjon etter vanlig praksis.

Forskningsspørsmål

Forskningsspørsmål etterfølger hensikten. Man kan si at forskningsspørsmålene operasjonaliserer problemstillingen og henspiller også på hensikten med studien. Hensikt, problemstilling og forskningsspørsmål henger altså sammen. Forskerne søker å løse problemet som er formulert i problemstillingen ved å besvare forskningsspørsmålene.

For å kunne besvare forskningsspørsmålene må de være formulert på en tydelig og konkret måte.

Forskningsspørsmålene skal presisere hva forskerne helt spesifikt skal finne ut av og hvem som er involvert, og gir sammen med hensikten, føringer for hvilke(n) forskningsmetode(r) som benyttes.

Her er et eksempel på et forskningsspørsmål:

Hva er forskjeller og likheter i a) kvalitet og b) tilgjengelighet mellom dokumentasjon av hjemmesykepleie ved hjelp av ICNP versus dokumentasjon av hjemmesykepleie etter vanlig praksis?

Dette forskningsspørsmålet kan også deles inn i to forskningsspørsmål:

Hva er forskjeller og likheter i kvalitet på dokumentasjon av hjemmesykepleie ved hjelp av ICNP versus dokumentasjon av hjemmesykepleie etter vanlig praksis?

Hva er forskjeller og likheter i tilgjengelig dokumentasjon av hjemmesykepleie ved hjelp av ICNP versus dokumentasjon av hjemmesykepleie etter vanlig praksis?

Hypotese

Noen ganger antar forskere hva svarene på forskningsspørsmålene kan være. Disse antakelsene kan være basert på egne erfaringer, eller de kan være basert på teori. Antakelsene kalles hypoteser i denne sammenhengen, som gjennom bestemte statistiske metoder kan teste sannsynligheten for om antakelsen er sann eller usann.

Hypotesene formuleres oftest i forlengelsen av forskningsspørsmålene. I kvalitative studier bruker man sjelden eller aldri hypotesebegrepet, men det er ganske vanlig å gjøre rede for antakelser eller forforståelser. Antakelser i kvalitative studier er sjeldnere styrende for studiens design og gjennomføring enn hypoteser er i kvantitative studier.

Her er noen eksempler på hypoteser:

Dokumentasjon av hjemmesykepleie ved å bruke sykepleieterminologien ICNP har a) høyere kvalitet og er b) mer tilgjengelig enn dokumentasjon av hjemmesykepleie etter vanlig praksis.

Mål

Det kan være vanskelig å skille mellom hensikt og mål. Jeg vil forsøke å klargjøre forskjellene ved å vise hva henholdsvis hensikt og mål peker tilbake på. Hensikten peker tilbake på studien og på hva forskerne vil *gjøre* for å kunne løse problemet eller besvare spørsmålene. Studiens mål peker på hva forskerne ønsker å *oppnå* med å gjennomføre studien.

«Det kan være vanskelig å skille mellom hensikt og mål.»

Det kan være å besvare forskningsspørsmålene, men forskerne kan også ha bredere mål, som for eksempel å utvikle en metode, en teori eller en veileder på bakgrunn av studiens resultater eller funn. Eller kanskje har de som mål å øke bevisstheten eller forståelsen rundt noe.

Dette «noe» må inkluderes i målformuleringene. Hvem er målgruppen? Er det pasienter, pårørende, studenter, ledere eller andre? Målene sier noe om studiens bidrag. Man kan ha ett eller mange mål med en studie.

Her er noen eksempler på mål:

Målet med studien er a) å avdekke og beskrive forskjeller mellom standardisert dokumentasjon basert på terminologi og fritekstbasert dokumentasjon av hjemmesykepleie, b) å bruke studiens resultater til å utvikle en veileder for å dokumentere hjemmesykepleie som kan være til nytte i klinisk praksis og c) bidra med grunnlag for å forbedre dokumentasjonens kvalitet og slik legge til rette for forsvarlig sykepleieutøvelse.

Oppsummering

Inspirert av Polit og Beck (1) illustreres sentrale forskningsbegreper samt forskjellene og sammenhengen mellom disse i en egen tabell (tabell 1). I en god forskningsartikkel skal vi tydelig kunne se en rød tråd.

Det skal være en klar sammenheng mellom problemstilling, hensikt, forskningsspørsmål, hypoteser/antakelser og mål i den forstand at vi er overbevist om at studien var nødvendig å gjennomføre, samt at valget av metode, design og utvalg er logisk og begrunnet.

I tillegg skal studien være utført på en konsistent og etterprøvable måte, slik at resultatene, diskusjonen og konklusjonen ga løsninger eller svar på problemstillingen og/eller forskningsspørsmål og svarte til hensikten.

Tabell 1. Sentrale forskningsbegreper, forskjeller og sammenheng

Begrep	Eksempel
Tema	Dokumentasjon av hjemmesykepleie
Problemstilling	Dokumentasjon av hjemmesykepleie fremstår som ustrukturert og vanskelig tilgjengelig. Dokumentasjonen skrives i fritekst, som gir store rom for tolkning av meningsinnhold. Lite tilgjengelig informasjon av lav kvalitet og med rom for tolkning truer pasientsikkerheten og kvaliteten og vanskeliggjør forsvarlig sykepleieutøvelse. Det er behov for å teste standardisert sykepleieterminologi for dokumentasjon av hjemmesykepleie som kan sikre informasjonstilgjengelighet, forbedre dokumentasjonens kvalitet og legge til rette for forsvarlig sykepleieutøvelse.
Hensikt	Hensikten med studien var å a) teste bruk av terminologien Internasjonal klas-sifikasjon av sykepleiepraksis (ICNP) i hjemmesykepleien, og b) sammenlikne ICNP-dokumentasjonens kvalitet og tilgjengelighet med kvaliteten og tilgjenge-ligheten på dokumentasjon etter vanlig praksis.
Forskningsspørsmål, alternativ 1	Hva er forskjeller og likheter i a) kvaliteten på, og b) tilgjengeligheten av do-kumentasjon av hjemmesykepleie ved hjelp av ICNP versus dokumentasjon av hjemmesykepleie etter vanlig praksis?
Forskningsspørsmål, alternativ 2	<i>1. Hva er forskjeller og likheter i kvalitet på dokumentasjon av hjemmesykepleie ved hjelp av ICNP versus dokumentasjon av hjemmesykepleie etter vanlig praksis? 2. Hva er forskjeller og likheter i tilgjengelig dokumentasjon av hjemmesykepleie ved hjelp av ICNP versus dokumentasjon av hjemmesykepleie etter vanlig praksis?</i>
Hypoteser	Dokumentasjon av hjemmesykepleie ved bruk av sykepleieterminologien ICNP har a) høyere kvalitet og er b) mer tilgjengelig enn dokumentasjon av hjemmesy-kepleie etter vanlig praksis.
Mål	Målet med studien er å a) avdekke og beskrive forskjeller mellom standardisert dokumentasjon basert på terminologi og fritekstbasert dokumentasjon av hjem-mesykepleie, b) å bruke studiens resultater til å utvikle en veileder for dokumen-tasjon av hjemmesykepleie som kan være til nytte i klinisk praksis, og c) bidra med grunnlag for forbedring av dokumentasjonens kvalitet og slik legge til rette for forsvarlig sykepleieutøvelse.

I eksempelet kommer det tydelig frem gjennom problemstilling, hensikt, forskningsspørsmål og hypoteser at forskerne må bruke en metode for å vurdere dokumentasjonens kvalitet og tilgjengelighet for å kunne sammenlikne dokumentasjon ved hjelp av ICNP og dokumentasjon ved vanlig praksis.

Hvilken metode vi benytter, har betydning for utvalget, utvalgets størrelse og valg av datasamlings- og analysemetoder. Om målene oppnås, får vi ikke svar på ved å lese forskningsartikkelen, men det er like fullt god praksis å formulere noen mål som forteller hva forskeren ønsker eller forventer at studien skal bidra med.

Referanser

1. Polit D, Beck CT. Generating and assessing evidence for nursing practice. Lippincott Williams and Wilkins; 2017.
2. Nylenna M. Publisere og presentere. Medisinsk fagformidling i teori og praksis. Oslo: Gyldendal; 2008.
3. Dalland O. Metode og oppgaveskriving. Oslo: Gyldendal; 2017.

4. Thidemann I-J. Bacheloroppgaven for sykepleierstudenter. Den lille motivasjonsboken i akademisk oppgaveskriving. Oslo: Universitetsforlaget; 2015.